دوفصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات تطبیقی هنر
سال ششم، شماره یازدهم، بهار و تابستان ۱۳۹۵

دریافت مقاله: ۹۴/۸/۱۳
پذیرش مقاله: ۹۵/۲/۸

دستیابی به راهکارهای بهبود شرایط آموزشی کارشناسی‌ارشد هنر تصویرگری با قیاس بین برنامه آموزشی دانشگاه تهران و آکادمی هنر سانفرانسیسکو*

زهرا رهبرنیا مهکامه جنانی*****

چکیده

در بیان اهمیت آموزش و نقش به‌کارگیری تصویر در موفقیت آن، همین بس‌که بسیاری از مطالب علمی، فرهنگی و تبلیغاتی، از طریق تصاویر در کنار متن منتقل می‌شوند و در این‌صورت، به‌یادماندنی خواهند بود؛ اما آموختن چگونگی خلق تصاویری تأثیرگذار بر مخاطبینِ دارای سلیقه‌ای‌خاص، اهمیت‌ویژه دارد. مهم‌تر این‌که پیشرفت فناوری و پیدایش ابزارهای‌اجرایی جدید، روش‌های نوین آموزشی را می‌طلبد که در برخی مؤسسات آموزش‌عالی دنیا به‌کار گرفته می‌شوند؛ و مطالعه این روش‌ها جهت انطباق‌پذیری با هنر و فرهنگ ایرانی می‌تواند زمینه‌ساز نتایجی مفید و کارآمد باشد. در پژوهش پیش‌رو مسئله اصلی، قیاس بین دانشگاه سانفرانسیسکو و دانشگاه تهران می‌باشد، زیرا به نظر می‌رسد برنامه‌ریزی و ارائه واحدهای درسی دانشگاه سانفرانسیسکو موردبازنگری قرار گرفته و مطابق با پیشرفت‌های تکنولوژیکی است اما برنامه آموزشی و ارائه واحدهای درسی دانشگاه تهران که طبق مصوب دویست و هشتمین جلسه شورای‌عالی برنامه‌ریزی مورخ ۶۹/۹/۱۸ تدوین شده، همچنان درحال اجراست.

هدف از مقایسه دو سیستم آموزشی این است که نتایج به‌دست‌آمده در روند اصلاح و به‌روزرسانی برنامه آموزشی رشته تصویرگری در دانشگاه‌های ایران مفید واقع شود و نیز، دستیابی به راهکارهای بهبود شرایط آموزشی رشته تصویرگری، توسط فرایند تحصیل و اصلاح و الحاق واحدهای درسی همسو با پیشرفت‌های روز دنیا تحقق یابد.

این تحقیق کاربردی، با روش توصیفی- تحلیلی و نمونه‌پژوهی به بررسی دروس و روش آموزش هنر تصویرگری در مقطع کارشناسی‌ارشد، در آکادمیهنر سانفرانسیسکو- آمریکا و تطبیق آن با این رشته در دانشگاه تهران می‌پردازد تا نقاط ضعف و قوت هریک آشکار گردد. گردآوری مطالب به‌صورت کتابخانه‌ای و اسنادی انجام شده است.

نتیجه این پژوهش درعین نمایانگری جنبه‌های قوت هر نظام آموزشی، حاکی از ضرورت افزایش واحدهای طراحی تخصصی و نیز تصویرگری دیجیتال است؛ تا ضمن حفظ جنبه‌های قوت در کیفیت فعلی، فرایند آموزش و یادگیری ارتقا یابد. همین‌طور توجه به آخرین یافته‌های علوم‌شناختی و یادگیری در تهیه و تنظیم مواد کمک‌آموزشی هنرها نقش تعیین‌کننده‌ای دارد.

کلیدواژگان: هنر تصویرگری، برنامه آموزشی، کارشناسی‌ارشد، ایران، آمریکا.

* مستخرج از طرح پژوهشی تحت حمایت صندوق حمایت از پژوهشگران و فناوران کشور

** دانشیار، دانشکده هنر، دانشگاه الزهرا (س)، تهران.
*** کارشناس‌ارشد، دانشکده هنر، دانشگاه الزهرا (س)، تهران.
mahkam.j@gmail.com

مقدمه

تصویر در گذشته و حال، همواره در ارتباط با آموزش نقش کلیدی داشته است، درگذشته، تصویر و مصورکردن در محدوده خاصی نمی‌گنجید و شامل هرگونه اثر تصویری می‌شد. بدین‌سان هر اثری که خلق می‌شد را مصورسازی می‌دانستند؛ به‌واسطه پیدایش صنعت چاپ، کاربرد و نقش تصویرگری تعریفی تازه یافت. در عصر کنونی تصویرگری با محتوا و موضوع، مستقیم درگیر است و اثر تصویری بدون آنها دیگر به‌عنوان تصویرگری پذیرفته نمی‌شود (شباهنگی و حسن‌پور، ۱:۱۳۸۴). پس قطعاً تصویرگری، مرتبط با موضوع و روایت است و انتقال پیام را مدنظر دارد. اهمیت پرداختن به این موضوع، قدرت تصویر در این راستاست که گویی بر کلام صرف پیشی می‌گیرد و ظرایفش، نیاز به آموزش دقیق دارد.

همین‌طور امروزه اهداف آموزشی درراستای تأمین یادگیری پویای فراگیران، حضور تصویر را در منابع آموزشی ضروری می‌داند. «ارائه همزمان تصاویر و کلمات این فرصت را دراختیار فراگیران قرار می‌دهد تا به ایجاد الگوهای ذهنی کلامی و تصویری و برقراری ارتباط بین آنها بپردازند، اما درصورت ارائه کلمات صرف، احتمال ایجاد الگوهای ذهنی تصویری و ایجاد ارتباط بین الگوهای ذهنی کلامی و تصویری کم، و تنها ایجاد الگوهای ذهنی کلامی برای فراگیران فراهم خواهد بود. .... در آزمون‌های برگزارشده، فراگیرانی که متن را همراه با تصویر یا انیمیشن را به همراه گفتار دریافت کرده بودند، عملکردشان بهتر از فراگیرانی بود که متن یا گفتار صرف دریافت کرده بودند.» (مایر، ۱۳۸۴: ۷۱)

سؤالاتی که در این پژوهش به آنها پاسخ داده می‌شود: واحدهای درسی دو مرکز آموزشی موردمطالعه چقدر با یکدیگر هم‌پوشانی و چقدر تفاوت دارند؟ آیا اختلاف احتمالی واحدهای درسی دو مرکز موردمطالعه ناشی از پیشرفت‌های تکنولوژیکی است؟ آیا کاستی‌های احتمالی در سیستم آموزش دانشگاهی رشته تصویرگری با تغییر و اصلاح واحدهای درسی قابل‌جبران است؟

باتوجه‌به اهمیت نقش آموزش درجهت ارتقای کیفی آثار تصویرگری دانشجویان رشته تصویرگری، طبق مندرجات سایت آکادمی هنر[1] سانفرانسیسکو این‌گونه به‌نظر می‌رسد که دانشجویان رشته تصویرگری دانشگاه هنر سانفرانسیسکو درجهت یافتن موقعیت‌های شغلی، یک گام از دانشجویان همین رشته در ایران جلوترند؛ و تلاش در بهینه‌سازی برنامه‌ای آموزشی متناسب با تقاضای امروز دنیا تأثیری عمیق بر عملکرد دانشجویان خواهد داشت.

ضرورت نگارش این تحقیق، یافتن راهکارهایی مثبت درجهت تدوین برنامه‌ای آموزشی در رشته تصویرگری، افزایش قابلیت‌های اجرایی و خلاقیت هنرمندان رشته تصویرگری، مواجه‌شدن با نیرویی کارا و خلاق و همگام با تکنولوژی روز دنیا و درنهایت، خلق آثار تصویری خلاقانه همراه با تأثیرگذاری هرچه بیشتر بر مخاطب است.

پیشینه پژوهش

طی سال های گذشته، مقالات و کتاب‌هایی به‌چاپ رسیده که تمرکز خود را بر روی مسئله آموزش هنر و چگونگی کم و کیف آن گذاشته‌اند و نیز مقالاتی با موضوع بررسی تاریخچه آموزش هنر در ایران و جهان تدوین شده اند که مطالعه و تدقیق در آنها خالی از فایده نخواهد بود. محمود مهرمحمدی و دیگران (۱۳۹۳)، در کتاب "برنامه درسی و آموزش هنر در آموزش و پرورش" با تمرکز بر حوزه تربیت هنری در نظام‌های آموزشی، رابطه برنامه درسی را با آموزش هنر بررسی کرده و درصدد ارائه راهی برای مرتفع‌ساختن نیازهای جامعه ایران در عرصه هنر و تربیت. *رضا منیعی* (۱۳۹۳) در "مطالعات تطبیقی در نظام آموزش عالی"، ساختار نظام آموزش عالی را در چند کشور پیشرفته صنعتی و درحال توسعه منتخب بررسی کرده است. *احمد آقازاده* و دیگران (۱۳۹۱) در مقاله "بررسی تطبیقی ویژگی‌های برنامه درسی مؤسسات آموزش‌عالی از راه‌دور کشورهای ایران، انگستان و هند"، شباهت‌ها و تفاوت‌های ویژگی‌های برنامه درسی مؤسسات آموزش‌عالی از راه‌دور را در کشورهای مذکور به‌منظور بهبودبخشیدن به نظام آموزش از راه‌دور در ایران بررسی کرده و موردمقایسه قرار داده‌اند. زهرا رهبرنیا (۱۳۸۴) در مقاله "بررسی تطبیقی آموزش دانشگاهی هنر تصویرسازی در کشورهای ایران، انگستان، آمریکا و استرالیا"، نیز به نقش حضور تکنولوژی در تحولات آموزش تصویرسازی معاصر ایران، انگستان، آمریکا و استرالیا پرداخته و با مقایسه جایگاه تکنولوژی در چهار کشور مذکور، بر جنبه‌های ضعف و قدرت و اشتراکات آنها تأکید کرده و براین اساس، پیشنهاداتی را عرضه داشته است. وجه تمایز پژوهش حاضر با موارد بیان‌شده این است که به‌طور اخص، آموزش دانشگاهی رشته تصویرگری را موردبررسی قرارداده و درپی آن است که با برشمردن جنبه‌های ضعف و قوت دو سیستم آموزشی منتخب، پیشنهاداتی جهت تدوین برنامه آموزشی مناسب و به‌کارگیری شیوه‌های نوین آموزشی برای تربیت تصویرگرانی خلاق ارائه دهد. نتیجه آن، بهره‌گیری مطلوب هنرمندان تصویرگر از حرفه خود،

اشتغال هنرمندان تصویرگر بعد از فارغ‌التحصیل‌شدن از دانشگاه و درنهایت، خلق تصاویری اثرگذار و پاسخگویی هرچه بهتر به مخاطبان است.

روش پژوهش

این تحقیق بنیادی، با روش توصیفی- تحلیلی و نمونه‌پژوهی به بررسی دروس و روش آموزش هنر تصویرگری در مقطع کارشناسی‌ارشد، در آکادمی هنر سانفرانسیسکو- آمریکا و تطبیق آن با این رشته در دانشگاه‌های تهران- ایران می‌پردازد؛ تا جنبه‌های ضعف و قوت هریک مشاهده شود. گردآوری مطالب، به‌صورت کتابخانه‌ای و اسنادی انجام شده است.

تصویرگری پلی میان متن و تصویر

به کارگیری عنوان تصویرگری می تواند شامل تصاویر تزئین‌کننده یک متن و فنونی را که این چنین به اجرا گذارده شده‌اند که سابقه آن به ثلث اول سده نوزدهم برمی‌گردد. ایلوستراسیون درآغاز، به تزیینات دست‌نوشته‌های کهن گفته می‌شد، سپس به معنی کنده‌گری و حکاکی روی چوب که در میان یک متن جا داده می‌شود، گفته شد؛ بالاخره به نگاره های یک متن و یک کتاب گفته شد، بدون درنظرگرفتن روش اجرای آنها (آیت‌اللهی، ۱۳۸۴:۲۱۰). محدوده‌ای که برای شناخت تصویرگری گذشته درنظر گرفته می‌شد؛ به‌طور کلی تحت عنوان نقاشی مطرح بوده است. البته تمامی هنرهای تجسمی بر پایه طراحی و نقاشی استوارند اما می‌توان وجه تمایز بین نقاشی و تصویرگری را در اهداف هریک جستجو کرد. همان‌گونه که در هنر ارتباط تصویری ایجاد اثر اساساً درخدمت مخاطب و برای ابلاغ پیام و تأثیرگذاری درجهت اهداف پیام ضروری اعم از فرهنگی، تجاری و مواردی ازاین‌دست است، در تصویرگری نیز همین روند با تبعیت از متنی ادبی، هنری، مذهبی، علمی و... طی می‌شود. ازجمله تفاوت‌های آشکار تصویرگری فعلی، تنوع شاخه‌های تخصصی و کاربردی آن است که شاخه‌های هنری، ادبی، فرهنگی و تجاری، علمی و آموزشی را دربرمی‌گیرد. این تنوع، اهدافی را همراه دارد که هنرمند تصویرساز برای دست‌یافتن به آنها بایستی جامع‌نگر، هدفمند، غیرمنزوی و با شناخت و درک صحیح از مخاطب عمل کند. وجه تمایز دیگر، در حیطه ابزار و مواد تصویرگری است. امروزه نه‌تنها انواع قلم و قلم‌مو بلکه کلیه امکانات بیانیِ قابل‌تبدیل به تصویر ازقبیل عکاسی، خوش‌نویسی، مجسمه‌سازی، نقاشی، حکاکی و بسیاری از روش‌های ابداعی و شگردهای نوظهور برای بیان مفاهیم گوناگون به‌کار گرفته می شوند (رهبرنیا، ۱۳۷۶:۲۵). همین‌طور امروزه، ظهور تکنیک‌های تصویرگری دیجیتال در کتاب‌های تصویری، تغییری اساسی و نمایشی (دراماتیک) را در طراحی گرافیک در پانزده سال اخیر نشان می‌دهد. بازیافت و بازگشت به سبک‌های هنری و تأثیرات زیبایی‌شناسی، نقاشی، تبلیغات و تجارت آوانگارد روبه افزایش است (دروکر، :۱۳۸۸ ۱۰۰). این روند روبه فزونی، اشکال واقع‌گرایانه، انتزاعی و تجریدی را برای اهداف گوناگون، به فراخور نیاز دربر می‌گیرد.

به‌طورکلی تصویرگری، هنر برقراری ارتباط میان متن و تصویر است که همگام و همراه با یکدیگر می‌توانند پیامی را به مخاطب خود انتقال دهند. هنرمند تصویرگر همواره راوی تصویریِ متن و یا پیام است، و گاه در برخی مواقع همانند تصویرسازی علمی تابع جزء به جزء موضوع است و در متن های داستانی و شعر همواره بیشتر از تخیل و قوه خلاقه خود جهت خلق اثر استفاده می‌کند. بدین‌سان هنرمند نوگرا ذهن مخاطب را به دنیایی فراتر از متن به پرواز درمی‌آورد، و این امر خود موجب تفاوت نگرش تصویرگر در برخورد با متن و موضوعات مختلف خواهد شد (شباهنگی و حسن‌پور، :۱۳۸۴ ۱). درمجموع، مشاهده می‌شود که تصویرگری در حیطه دیگر هنرهای ارتباط‌تصویری قابل‌درک است. به‌صورتی که می‌توان از مدل‌های ارتباطی مطرح در علوم ارتباطات برای موفقیت تصویرسازی متکی بر روایات بهره‌مند شد.

دهه‌های اخیر، تکامل کامپیوترها و نرم‌افزارهای تصویرسازی امکان نوآوری را به تصویرگران داد. توانایی این برنامه‌ها و ماهیت روبه فزونی دیجیتالی رسانه‌های جهان و همچنین جهانی‌شدن بازار کنونی، تصویرگران و هنرمندان طراح گرافیک را فعال‌تر کرده است.

درنهایت، عوامل متعددی بر روند طی‌شده در تصویرگری اخیر ایران، تأثیرگذارند؛ ازجمله نظام آموزشی دانشگاهی در رشته تصویرگری، نیز مخاطبین کتاب‌های مصور که معمولاً کودکان و نوجوانان هستند و سلیقه و پسندشان در یک تعامل متقابل، بر تصویرگری اثر گذاشته و درعین‌حال، از آن تأثیر می‌پذیرد (رهبرنیا، ۱۳۸۵ :۱۶۹).

با نگاهی مجمل به تاریخچه و کاربرد هنر تصویرگری، محرز می‌شود که نمی‌توان نقش آموزش را در تربیت هنرمندانی خلاق را از نظر دور نگه داشت. آموزش همان‌گونه که در تمامی زمینه‌های علمی نقش مهمی ایفا می‌کند در زمینه هنر (تصویرگری) هم، نقشی کلیدی و اساسی دارد. براین اساس، برای تربیت هنرمندانی خلاق و دریافت نتیجه‌ای بهتر در این زمینه، لازم است سطح کیفی آموزش و پژوهش مرتبط افزایش یابد؛ برای نیل به این هدف درادامه بررسی،

تطبیق و تحلیل چگونگی آموزش این رشته در ایران و در یکی از دانشگاه‌های آمریکا پیش‌رو خواهد بود.

مشخصات کلی دانشکده تصویرگری[۲] آکادمی دانشگاه هنر سانفرانسیسکو

در سایت دانشگاه نام‌برده آمده است که تصویرگری، هنر آشکارسازی ایده‌هاست، این حرفه طیف گسترده‌ای از کاربردها را پوشش می‌دهد؛ کتاب کودکان، توسعه بصری انیمیشن و بازی‌ها، داستان‌های تصویری و تصویرگری تعاملی و هر چیز دیگری که تصویرگر بتواند به آن زندگی بخشد.

این آکادمی، برنامه‌ای آموزشی ابتکاری که ترکیبی از تکنولوژی‌های دیجیتال را با آموزش کلاسیک به دانشجویان ارائه می‌دهد. این برنامه، دیدگاهی معاصر را برای تکنیک‌های سنتی با تأکید بر طراحی، ترکیب‌بندی و داستان‌سرایی فراهم می‌کند.

واحدهای درسی رشته تصویرگری

واحدهای درسی مندرج در جدول ۱، مربوط به رشته تصویرگری به‌طور کلی در سه مقطع: کاردانی، کارشناسی و کارشناسی‌ارشد (AA، BFA، MFA)[۳] است. در هر مقطع تحصیلی این دانشکده بنا به ضرورت، تعدادی از این واحدها گنجانده شده است.

واحدهای استودیو[۴] بر روی روش‌هایی که برای پیشرفت و استادشدن در مهارت‌های تکنیکی لازم و ضروری است، تأکید می‌کنند و واحدهای هنر آزاد بیان ایده‌ها و ارتباط مؤثر برای مهارت‌های ارائه بصری، زبانی و نوشتاری را پرورش می دهند. دانشجویان بعد از ارائه پروژه نهایی مستقل، با توشه‌ای از کارهای آماده‌شده برای ارائه و به‌دست‌آوردن فرصت‌های حرفه‌ای در زمینه تصویرگری فارغ‌التحصیل، خواهند شد.

دانشجویان مدرسه تصویرگری، مهارت‌های هنر کلاسیک و آموزش‌های تکنیکی را به‌طور متعادل دریافت می‌کنند تا هنرمندانی که تعلیم دیده‌اند، این آموزش‌ها را به‌منظور به‌کاربستن رسانه‌های جدید و نیازهای روبه رشد بازار و برای رفع مشکلات بصری چه در رسانه‌های دیجیتال و چه سنتی، به‌کار بندند. فارغ‌التحصیلان مدرک تصویرگری با مهارت‌ها و ابزار و سابقه تصویرگری که هر تصویرگری می‌بایست واجد آنها باشد، به این زمینه وارد می‌شوند.

واحدهای پایه‌ای تصویرگری بر روی طراحی فیگور، آناتومی، پرداخت (رندر) و روش‌های سنتی مانند؛ زغال و نقاشی متمرکز می‌شوند، واحدهای رسانه‌ای دیجیتال بر روی استفاده مصور از دو ابزار برداری و بیت‌مپ[۵] متمرکز است. درحالی که دانشجویان درحال گذراندن برنامه‌های تدوین‌شده این رشته هستند، مهارت‌های اکتسابی خود را با مهارت‌های توسعه مفهومی ترکیب می‌کنند که هدف از آن، رسیدن به سبکی منحصربه‌فرد و شخصی است.

حاصل آموزش

شامل دو بخش است: حاصل آموزش برنامه ارشد تصویرگری و حاصل آموزش برنامه ارشد هنرهای آزاد. برنامه آموزشی مدرسه ارشد MFA تصویرگری، بر ارتباط تصویری و اسرار توانایی‌های مفهومی و تکنیکی تأکید دارد و مشتمل بر آموزش شدیدی در قاعده‌مندکردن ایده‌ها، حل مشکلات و مهارت‌های هنری است. از دانشجویان خواسته می‌شود که استعدادها و مهارتهایشان را پرورش دهند زیرا نه‌تنها هنرشان را بهبود می‌بخشند بلکه موقعیت کاری خود را گسترش می‌دهند.

نقطه تمرکز مطالعات ارشد در تصویرگری توسعه سبک شخصی است. دانشجویان کارشناسی‌ارشد نمونه کارهای خود را توسعه می‌دهند طوری که اثبات‌کننده سبک شخصی و مهارت‌های حرفه‌ای آنها باشد. پروژه نهایی در نمایشگاهی عمومی به نمایش گذاشته می‌شود و به تأیید کمیته بررسی نهایی برای سنجش توانایی دانشجو خواهد رسید.

استخدام فارغ‌التحصیلان مدرسه تصویرگری ازسوی بنگاه‌ها و مشتریان

در سایت دانشگاه آمده است که فارغ‌التحصیلان مدرسه تصویرگری دانشگاه آکادمی یا به خوداشتغالی می‌پردازند و یا جذب مشتریان این دانشکده می‌شوند؛ مثلاً در زمینه چاپ: نشنال جئوگرافیک،[۶] وال‌استریت ژورنال[۷] و امریکن گریتینگز[۸] در زمینه فیلم و بازی و رسانه‌های تعاملی: پیکسار،[۹] آی‌دی دابلیو،[۱۰] دیریم ورکز[۱۱] و یا در زمینه طنز: مارول کمیک،[۱۲] دی‌سی کمیک،[۱۳] دارک هورس[۱۴] و بسیاری دیگر ازاین‌دست.

- موقعیت‌های حرفه‌ای

دانشجویان این دانشگاه، فعالیت حرفه‌ای خود را از روز اول شروع خواهند کرد. آنها ترم اول را با پروژه فیگور آغاز کرده و همچنان به مهارت‌های طراحی خود براساس استانداردهای صنعتی می افزایند و پیشرفت می‌کنند. شروع واحدهای تصویرگری اساس محکمی را در فهم فیگور و رسانه‌های دیجیتال فراهم می‌کند و همان‌طور که دانشجو در طول برنامهٔ مدرک تصویرگری پیشرفت می‌کند، مهارت‌های به‌دست‌آورده خود را در داستان‌سرایی به‌وسیله شناخت تصاویر مفهومی به‌کار می‌بندد. دانشجویان درحین تحصیل و بهبودبخشیدن به سبک منحصربه‌فرد و شخصی خودشان، موقعیت‌های بسیاری

جدول ۱. واحدهای درسی رشته تصویرگری آکادمی هنر سانفرانسیسکو در سه مقطع کاردانی، کارشناسی و کارشناسی‌ارشد

واحدهای درسی	
۱. تصویرگری کتاب (Book Illustration)	۲۴. سرها و دست‌ها (Heads & Hands)
۲. تصویرگری کتاب کودک (Children's Book Illustration)	۲۵. تاریخ طنز(History of Comics)
۳. طراحی فیگوراتیو ملبس (Clothed Figure Drawing)	۲۶. تاریخ تصویرگری(History of Illustration)
۴. رنگ‌آمیزی کتاب‌های کمیک (Comic Book Inking)	۲۷. طراحی تصویرگری (Illustration Design)
۵. طنز: ساختن تصاویر خشن ژاپنی (Comics Creating Manga)	۲۸. تعامل و هنر برداری (Interactive & Vector Art)
۶. طنز: جوهر و مداد (Comics: Pencils & Inks)	۲۹. تصویرگری تعاملی(Interactive Illustration)
۷. طنز: پروژه ارشد (Comics: Senior Project)	۳۰. صفحه‌بندی با جوهر(Leyouts in Ink)
۸. مفهوم و روایت (Concept & Narrative)	۳۱. طراحی و نقاشی مکان (لوکیشن) (Location Drawing & Painting)
۹. مفهوم، تکنیک و تصویرگری (Concept,technique and Illustration)	۳۲. تصویرگری روایی(Narrative Illustration)
۱۰. طراحی شخصیت برای فیلم و بازی (Creature Design for Film & Games)	۳۳. پرسپکتیو برای تصویرگری، فیلم و بازی (Perspective for Illustration, Film & Games)
۱۱. تصویرسازی دکوراتیو (Decorative Illustration)	۳۴. اصول، عمل و رسانه (Principles, Practice, & Media)
۱۲. طراحی دیجیتال (Digital Drawing)	۳۵. تصویرگری علمی (Science Illustration)
۱۳. رسانه دیجیتال(Digital Media)	۳۶. خودابزاری (Self Promotion)
۱۴. نقاشی دیجیتال (Digital Painting)	۳۷. شرایط و محیط (Situation & Environment)
۱۵. طراحی برای فیلم (Drawing for Film)	۳۸. طراحی و نقاشی محیط (Situation Drawing & Painting)
۱۶. طراحی براساس تخیلات (Drawing from Imagination)	۳۹. داستان، فرایند و تکنیک‌ها (Story, Process, & Techniques)
۱۷. تصویرگری نامتعارف (Eccentric Illustration)	۴۰. مفاهیم فیگوراتیو پایدار (Concepts Sustained Figurative)
۱۸. تصویرگری مطبوعات (Editorial Illustration)	۴۱. فیگورهای تخیلی (The Fantastic Figure)
۱۹. تصویرگری خیال‌پردازانه (Fantasy Illustration)	۴۲. گرافیک داستان(The Graphic Novel)
۲۰. طراحی فیگور (Figure Drawing)	۴۳. توسعه بصری برای تصویرگران (Visual Development for Illustrators)
۲۱. نقاشی فیگور (Figure Painting)	۴۴. آبرنگ برای تصویرگران (Watercolor for Illustrators)
۲۲. نقاشی فیگور با اکرلیک (Figure Painting in Acrylic)	۴۵. تصویرگری حیات‌وحش (Wildlife Illustration)
۲۳. تصویرگری گرافیکی (Illustration Graphic)	

(URL 1)

دارند و از این طریق، با افراد حرفه‌ای در صنعت ارتباط برقرار کرده و آینده حرفه‌ای خود را شروع می‌کنند.

- نمایش‌های بهاری

نمایش بهاری این دانشگاه با ارائه نمایشی از کارهای اصیل و تازه، جمعیتی از افراد حرفه‌ای صنعت را به‌سوی خود می‌کشاند. از بهترین کارهای هریک از دانشجویان تصویرگری در زمینه‌های گرافیک داستانی، توسعه بصری برای انیمیشن و بازی، کتاب کودک و تصویرگری تعاملی است. دانشجویان کارهای خود را در معرض نمایش گذاشته و با نمایندگان کمپانی‌هایی ازقبیل مارول اینترتینمنت،[۱۵] امریکن گریتینگز و ... مصاحبه می‌کنند.

- جوایز و پروژه‌های واقعی

دانشجویان مدرسه تصویرگری، اغلب در مسابقات صنعتی که ازسوی انیستیتوهایی مانند جامعه تصویرگران که انتشاراتی هایی ازقبیل مجله CMYK آنها را همراهی می‌کنند، شرکت می‌نمایند و با ارائه کارهای شایسته، برنده می‌شوند.

درطول هر ترم مدرسه تصویرگری در رویدادهایی، هنرمندان محترم و پیشکسوت را به پردیس دانشگاه دعوت می‌کند و دانشجویان از سخنرانی آنها بهره می‌برند.

- موقعیت‌های شغلی

فارغ‌التحصیلان رشته تصویرگری می‌توانند فعالیت حرفه ای خود را در زمینه‌های گوناگون شروع کنند؛ ازجمله: در زمینه نشر؛ طنز و گرافیک داستانی، صفحه‌بندی/ صفحات وب شامل: نمادها، صفحات وب شخصی، طراحی نمایه، اطلاعات گرافیکی گرافیک حرکتی. در زمینه چاپ شامل: کتاب کودک، تبلیغات، علامت‌های تجاری- برچسب‌ها، چاپ پارچه، سرمقاله، کارت‌های تبریک و چاپ در زمینه‌های علمی. هنرهای سرگرمی شامل: داستان، استوری برد، شخصیت‌پردازی و ....(Academy of art, 20/2/1393)

به نظر می‌رسد، مجموع ۴۵ واحد درسی تصویرگری در این دانشگاه، حاکی از انعطاف برنامه برای انتخاب استاد راهنما و دانشجو برای دستیابی به تخصص موردنیاز باشد.

علاوه‌بر تدوین واحدهای درسی مورداشاره توسط آکادمی هنر دانشگاه سانفرانسیسکو و برگزاری نمایشگاه‌ها و ایجاد پل ارتباطی بین دانشجویان و پیشکسوتان رشته تصویرگری، ناشران و کمپانی‌های تولید انیمیشن و ... با هدف همسان‌سازی محیط آکادمیک با بازار کار برای دانشجویان، تحقیقاتی نیز در زمینه تدریس اثربخش صورت گرفته است.

پنج مؤلفه را به‌عنوان معیار جهت تدریس اثربخش می‌توان درنظر گرفت: ۱. سازماندهی محتوا، دانش و مواد درسی ۲. مهارت‌های ارتباطی و روابط انسانی واضح با دانشجویان ۳. فراهم‌سازی محیط یادگیری برای دانشجویان ۴. ارائه بازخورد فوری، نظرها، ارزیابی‌ها و امتحانات عادلانه ۵. اثربخشی کلی تدریس اساتید (غلامی، ۱۳۹۲: ۸). به نظر می‌رسد، آکادمی دانشگاه هنر سانفرانسیسکو به‌خصوص موردسازماندهی محتوا، دانش و مواد درسی را برای تربیت دانشجویانی آزموده درنظر داشته است. این نکته، با بررسی واحدهای درسی دانشگاه ذکرشده مشهود می‌باشد.

مشخصات کلی دوره کارشناسی‌ارشد رشته تصویرگری در دانشگاه تهران

واحدهای درسی تصویرگری به‌عنوان یک گرایش در مقطع کارشناسی به‌موازات گرایش ارتباط تصویری، زیرمجموعه این رشته است و درصورت نبود این گرایش در دانشکده‌ها، به‌عنوان درس تصویرگری در کارشناسی ارتباط تصویری آموزش داده می‌شود. مقطع کارشناسی‌ارشد به‌طور کاملاً مجزا دارای برنامه آموزشی است.

طول دوره کارشناسی‌ارشد رشته تصویرگری در ایران، دو سال است. حداکثر طول تحصیلی مجاز برای طی دوره، سه سال است که هرسال، دو نیم‌سال و هر نیم‌سال، ۱۷ هفته کامل آموزشی است. همچنین، حداکثر تا نیم‌سال با احتساب حداکثر مدت سه سال می‌تواند به‌عنوان پیش‌نیاز دروس کمبود مورداستفاده قرار گیرد.

سایت‌های دانشگاه‌های خارج از کشور با اهداف اقتصادی در جذب دانشجویان بین‌المللی، در معرفی فعالیت‌ها و برتری نسبت به دانشگاه‌های رقیب، تبلیغات روزافزون دارند؛ لیکن دانشگاه‌های کشورمان چندان به مندرجات سایت‌هایشان نمی‌پردازند. ازاین‌رو، اطلاعات مندرج در سایت وزارت علوم، منبع اصلی اطلاع از برنامه درسی ایران است.

- تعداد واحدهای درسی کارشناسی‌ارشد تصویرگری در ایران

۳۸ واحد شامل دروس الزامی (اصلی و تخصصی) ۳۲ واحد و ۶ واحد پایان‌نامه است (جدول ۲).

چنانچه مشاهده می‌شود، توجه به ابعاد نظری و دانش زیربنای خلق آثار هنر تصویرگری در ایران، قابل‌ملاحظه در عناوین و سرفصل‌های درسی است که مبتنی‌بر آخرین یافته های علمی در زمینه یادگیری موفق دنیاست. «در محیط های مبتنی‌بر کتاب، جملات باید در مجاورت یا در درون تصاویر مربوطه جای گیرند و در محیط‌های مبتنی‌بر رایانه متن باید در کنار تصویر مربوطه بر روی صفحه قرار گیرد.» (مایر، ۱۳۸۴: ۱۰۹)

- سرفصل دروس

تاریخچه تصویرگری، آشنایی دانشجویان با زمینه‌های تصویرگری از گذشته تا حال است. در این درس ابتدا تاریخچه تصویرگری عمومی در ایران و جهان و سپس تاریخچه تصویرگری برای کودکان و نوجوانان موردبحث واقع می‌شود، از اسلاید و فیلم و نمونه خوب کتاب‌ها نیز استفاده می‌شود.

طراحی تخصصی در تصویرگری برای ایجاد و افزایش توانایی دانشجویان در طراحی تخصصی این رشته است.

جدول ۲. واحدهای درسی رشته تصویرگری در ایران در مقطع کارشناسی‌ارشد

واحدهای درسی	تعداد واحد
تاریخچه تصویرگری (illustration history)	۲ واحد
طراحی تخصصی در تصویرگری (Specialized drawing in illustration)	۲ واحد
نقد و تحلیل تصویر (Criticism and image analysis)	۲ واحد
روش تحقیق (Research Methods)	۲ واحد
تصویرگری قدیم، تصویرگری جدید (old age and new age illustration)	۲ واحد
دوباره‌سازی کار اساتید (recreating of great artists work)	۲ واحد
کارگاه آموزش فنون تصویرگری(Illustrations Techniques Workshop)	۴ واحد
تصویرگری فرهنگی۱ (Cultural illustration 1)	۲ واحد
پروژه تصویرگری فرهنگی ۲ (Cultural illustration Project 2)	۲ واحد
تصویرگری تبلیغات، جراید، نشریات (Illustrations of advertising, newspapers, publications)	۲ واحد
تصویرگری آموزشی- علمی۱ (Scientific- educational illustration 1)	۲ واحد
پروژه تصویرگری آموزشی- علمی۲ (Scientific- educational Illustration Project 2)	۲ واحد
تصویرگری کتاب‌های کودکان و نوجوانان۱(Children's Book Illustrations 1)	۲ واحد
پروژه تصویرگری کتاب‌های کودکان و نوجوانان۲ (Children's Book Illustrations Project 2)	۲ واحد
پروژه نهایی (Final Project)	۶ واحد

(URL 2)

جدول ۳. دروس کمبود برای پذیرش‌شده‌های کارشناسی‌ارشد تصویرگری از رشته‌های غیرمرتبط

دروس کمبود	تعداد واحد
متون داستانی فارسی Persian tales Literature	۲ واحد
صفحه‌آرایی Layout	۲ واحد
طراحی تخصصی Specialized Drawing	۲ واحد

(URL 2)

پس از اطمینان از توانایی دانشجویان در امر طراحی، در این درس به ساده‌کردن طراحی و درنهایت، به تغییر شکل از طریق طراحی پرداخته می‌شود. در این مرحله طراحی به مرز کاریکاتور و تصویر متحرک نزدیک می‌شود بنابراین، مفاهیم حرکت در ساده‌ترین شکل ارائه، مطرح می‌شود.

نقد و تحلیل تصویر، برای آشنایی دانشجویان با ابعاد مختلف مفاهیم تصویری است. ایجاد و انتقال احساس از طریق تصویر با ارائه شیوه‌های مختلف تصویری و آشنایی با کیفیت ایجاد ارتباط از طریق تصویر با ارائه شیوه‌های مختلف تصویری و آشنایی با کیفیت ایجاد ارتباط از طریق تصویر، موضوع اصلی این درس است؛ که با انتخاب نمونه‌های مناسب به نقد و تحلیل آنها پرداخته می‌شود و درپایان هر جلسه، دانشجویان به بحث و تبادل‌نظر خواهند پرداخت. این درس به‌صورت سمینار با شرکت استادان مختلف برگزار شده و درانتها دانشجویان کار پژوهشی کوتاه‌مدتی را ارائه خواهند داد.

روش تحقیق، جهت ایجاد روحیه تحقیق و پژوهشی در دانشجویان است.

تصویرگری قدیم، تصویرگری جدید، توانایی اجرای تصویرگری جدید با استفاده از روحیه تصویرگری قدیم است، به‌منظور تداوم هویت قدیم در کار هویت جدید ایجاد می‌کند. آشنایی با تصویرگری کتاب‌های قدیمی و چگونگی کاربرد آنها، تجزیه و تحلیل تصاویر از نظر مفهوم، ترکیب، رنگ، طرح و استفاده از نتیجه کار برای تصویرگری کتاب‌های جدید و احیاناً تلفیق این روش‌ها با روش‌های روز با کندوکاو در پیداکردن روشی جدید، موضوع اصلی این درس است.

دوباره‌سازی کار استادان، آشنایی اجمالی با کار استادان و شناخت شیوه‌های کار یکی از آنهاست. آثار تصویرگری استادان بزرگ ایرانی و خارجی از طریق اسلاید و کتاب به دانشجویان نشان داده شده و پیرامون آنها بحث و صحبت می‌شود. سپس بنابر علاقه هریک از دانشجویان، نمونه‌هایی انتخاب می‌شود تا عیناً دوباره‌سازی گردند. از این رهگذر، شیوه و روش تصویرگری استادان شناخته می‌شود.

کارگاه آموزش فنون تصویرگری (تکنیک‌ها)، برای شناخت انواع فنون تصویرگری از طریق اجرای آنهاست. در این کارگاه، فنون مختلف تصویرگری و کاربرد هریک از آنها موردبررسی و آموزش قرار می‌گیرد و دانشجویان به‌صورت عملی هریک از آنها را تجربه کرده و تا مرز توانایی و گاه مهارت ادامه می‌دهند. این فنون شامل شیوه‌های چاپ‌های مختلف دستی، عکاسی، قلم‌مو، مداد و گرافیک کامپیوتری است. درضمن، دانشجویان با صنعت چاپ (لیتوگرافی، چاپ و صحافی) نیز آشنا می‌شوند.

حرکت به‌سوی بهره‌مندی از آخرین یافته‌های علم روان‌شناسی آموزشی در برنامه درسی پیش‌رو مشاهده می‌شود که «یادگیری چندرسانه‌ای در دو وضعیت مبتنی‌بر کتاب (تلفیق بهینه متون نوشتاری چاپی و مثال‌های تصویری) و مبتنی‌بر رایانه (کلمات در قالب گفتار و تصاویر در قالب انیمیشن) برای استفاده بهینه از شیوه‌های دیداری در یادگیری است.» (مایر، ۱۳۸۴: ۴۵)

تصویرگری فرهنگی ۱، با استفاده از تصویرگری توسعه فرهنگی را تمرین می‌کند. در این درس، تصویرگری درخدمت تبلیغ و فرهنگ قرار می‌گیرد و به‌صورت گسترده‌ای نحوه استفاده از این طریق آموزش داده می‌شود. ضمناً برای هر مورد نمونه‌ای معرفی و کار محدودی در زمینه، پوستر یک صفحه از کتاب، برچسب، بخشی از یک بروشور، کاتالوگ، پلاکارد، روی جلد کتاب و مجله و مانند آن کار می‌شود.

در تصویرگری فرهنگی ۲، نسبت بخش عملی به نظری بیشتر است.

تصویرگری تبلیغات، جراید و نشریات و شناخت و توانایی اجرای صحیح تصویرگری تبلیغات و نشریات را هدف قرار می‌دهد. در این درس، دانشجویان ابتدا با روش‌های تصویرگری در روزنامه و مجلات مختلف فرهنگی، عملی، ورزشی و عمومی آشنا می‌شوند. سپس در بخش تصویرگری تبلیغات با انواع تصویرگری، بسته‌بندی، موادغذایی، لوازم منزل، مواد مصرفی و مانند آن آشنا می‌شوند.

تصویرگری آموزشی- علمی ۱، به شناخت و توانایی در اجرای صحیح تصویرگری آموزشی- علمی می‌پردازد. در این درس، دانشجویان با روش‌های تصویرگری کتاب‌های علمی و آموزشی و کاربرد آنها آشنا شده، از هر مورد یک نمونه تمرین کوتاه مدت انجام می‌دهند و استاد با نمایش اسلاید و معرفی کتاب‌های مناسب، تدریس می‌نماید.

در تصویرگری آموزشی- علمی ۲، نسبت بخش عملی به نظری بیشتر است.

تصویرگری کتاب‌های کودکان و نوجوانان ۱، شناخت و توانایی اجرای صحیح تصویرگری کتاب‌های کودکان و نوجوانان را به ارمغان می‌آورد. در این درس، دانشجویان با روش‌ها و نمونه‌های مختلف تصویرگری و کتاب‌سازی کتاب‌های کودکان و نوجوانان آشنا شده و نمونه‌هایی را در مدت زمان کوتاه مصور می‌نمایند. در تصویرگری کتاب‌های کودکان و نوجوانان ۲، نسبت بخش عملی به نظری بیشتر است.

- پروژه نهایی، سنجش آگاهی و توانایی هنری و عملی دانشجو را مدنظر دارد. در این پروژه، دانشجو با تبادل‌نظر با گروه آموزشی دانشکده و ارزشیابی کارهای قبلی‌اش موضوعی را برای پایان‌نامه انتخاب نموده، پس از تحقیقات اولیه به‌طور کامل

آن را اجرا و ماکت را تا مرز تکثیر آماده می‌کند. درعین‌حال، ۵۰ درصد از این پروژه، به مبانی نظری آثار می‌پردازد.

نقش و توانایی فارغ‌التحصیلان و ضرورت و اهمیت تصویرگری

در سایت وزارت علوم آمده است که فارغ‌التحصیلان می توانند به اعتلای این هنر کمک کنند و همچنین باتوجه‌به نیاز روزافزون جامعه اسلامی به افراد کارآمد در این رشته، در کارهای حرفه‌ای، آموزشی و مشاوره در بخش خصوصی و دولتی، فردی یا گروهی فعالیت نمایند.

امروز تصویر مانند کلام، حامل پیام و معانی خاصی است که مخاطب عام و خاص دارد و ازآنجاکه ارتباط از طریق تصویر در دنیا وسعت فراوان یافته است و این مهم، در ابعاد وسیعی در امر پیام‌رسانی و ایجاد سلیقه هنری و انتقال مفاهیم بسیار مؤثر واقع می‌شود، لازمست با ایجاد دوره‌ای که بتواند افرادی لایق و کارآمد را پرورش دهد، از سطح کیفی خوبی برخوردار باشد. همچنین، در ارسال و انتقال مفاهیم آرمان‌های انقلابی به جهان و مقابله با نفوذ بی‌رویه فرهنگ بیگانه فعالیت مستمر نمود. این امر در اعتلا و ایجاد هویت فرهنگی بسیار حائز اهمیت است. نظر به عرصه وسیع فعالیت این رشته که زمینه‌های، علمی و آموزشی و فرهنگی را دربرمی‌گیرد و همچنین ارتباط و نسبت موجود در این هنر بین دو عنصر کلام و تصویر، این رشته می‌تواند در ارتباط ادبیات و هنر که سابقه درخشانی در فرهنگ و هنر گذشته ما دارد، نقش تعیین کننده‌ای داشته باشد (msrt, 25/3/1393).

قبل از مقایسه و تحلیل دو مرکز آموزشی یادشده و بحث درباره تشابهات و تفاوت‌های آنها درنظرگرفتن فاکتور خلاقیت در ارتباط با فرایند خلق اثر هنری، ضروری به نظر می‌رسد.

از دنیای امروز به‌دلیل ویژگی‌های بسیار متغیر و خلاقی که دارد تحت عنوان عصر خلاقیت و نوآوری نام برده می‌شود. در این دوران فرایندها، پدیده‌های خلاقیت، نوآوری و کارآفرینی عرصه‌های بسیار گسترده‌ای از جامعه انسانی را تحت تأثیرات عمیق خود قرار داده است. ازاین‌رو عامل اساسی پایداری، پویایی و موفقیت نهادهای مختلف، حرکت با محوریت خلاقیت و نوآوری است (چراغ‌چشم، ۱۳۸۶: ۸).

خلاقیت حوزه گسترده‌ای است که نمی‌توان مدعی شناخت دقیق و همه‌جانبه آن شد. ازسویی، بسیاری از روان‌شناسان و نظریه‌پردازان حوزه خلاقیت براین عقیده‌اند که خلاقیت قابل‌اندازه گیری یا ارزیابی نیست و فقط آثار دانشجویان قابل‌ارزیابی است که آن نیز حاصل فرایند خلاقیت است. گروهی نیز معتقدند باوجود پیچیدگی خلاقیت، برای ارزیابی آن می‌توان آن را در چهار کیفیت تقسیم‌بندی کرد. این چهار دسته عبارت‌اند از: الف. شخص خلاق: کلیه عوامل مربوط به شخصیت فرد خلاق و ویژگی‌های شخصیتی او را دربر می‌گیرد.

ب. فرایند خلاقیت: مراحل مختلف از ادراک تا خلق اثر هنری است.

ج. محصول خلاقیت: کیفیت اثری است که درنتیجه فرایند خلاقیت به‌دست می‌آید.

د. محیط: عوامل محیطی است که بر روند خلاقیت تأثیر مثبت دارد.

براساس همین تقسیم‌بندی، تست‌ها و روش‌های ارزیابی خلاقیت تنظیم شده‌اند اما ازآنجا که فرایند خلاقیت، یک فرایند ادراکی پیچیده است، یک ارزیابی جامع و فراگیر از تفکر خلاق، نیازمند اندازه‌گیری‌های متعدد از مراحل ادراک، انگیزش، علایق، گرایش‌های فرد و کلیه عناصر مرتبط با خلاقیت مثل تأثیرات انبوه عوامل محیطی، عملکرد، ارائه محصول خلاق و مانند آنهاست (نقره‌کار و مظفر، ۱۳۸۸: ۶۹).

بنابر اینکه یکی از عوامل تأثیرگذار بر روند خلاقیت، عوامل محیطی است (در اینجا مراکز آموزش دانشگاهی رشته تصویرگری)، می‌بایست به این فاکتور مهم توجه لازم را داشته باشند. البته از خلاقیت فردی و ویژگی‌های شخصیتی دانشجویان نمی‌توان غافل شد؛ که بحث در خصوص این مهم در حوصله این مقال نمی‌گنجد.

مقایسه و تحلیل دو نمونه مرکز آموزشی؛دانشگاه‌های تهران و آکادمی هنر سانفرانسیسکو

با توجه به رسالتی که هنر تصویرگری و نیز هنرمند تصویرگر برعهده دارند و مجموعه کثیری از ابزارهای سنتی و دیجیتال موجود، طبیعتاً آموزش، نقشی مهمی را ایفا می‌کند تا دانشجویان طی دوره تحصیل مهارت کافی را در به‌کاربستن تکنیک‌ها و ابزارها فراگیرند. همین‌طور استعداد و ذهن خلاق دانشجویان برای انتقال مفاهیم به‌گونه‌ای درست به مخاطب، پرورش یابد و نهایتاً ارائه مهارت‌های کسب‌شده طی دوره تحصیل دانشجو، با موفقیت انجام شود تا در مواجهه با بازار مصرف و دراختیار قراردادن فرصت‌های شغلی و حرفه‌ای به فارغ‌التحصیلان، امکان تعامل با کارفرما باشد.

بحث درباره شباهت‌ها و تفاوت‌های برنامه آموزش دانشگاهی تصویرگری ایران و امریکا

- شباهت‌ها

طبق نتایج به‌دست‌آمده از تحقیق حاضر و آنچه در جدول‌های ۴ و ۵، غایت آموزش در هر دو، مشابه بوده است.

با مطالعه واحدهای درسی می‌توان به این نتیجه رسید که هر دو سعی در پرورش هنرمندان موفق و خلاق را دارند و واحدهای تدوین‌شده در جهت رسیدن به این هدف است. ازجمله عناوین مشترک:

- واحد "تصویرگری کتاب کودکان و نوجوانان" در هر دو نظام آموزشی وجود دارد؛ ازآنجایی که تصویرگری وابسته به متن و روایت است، یکی از کاربردهای آن تصویرگری کتاب است. این واحدهای پیش‌بینی‌شده سعی بر آشنایی هنرمند با دنیای کودکان و نوجوانان دارند تا بتوانند در اثر دیدن تصویر توسط کودکان و نوجوانان بر آنها تأثیر گذاشته و در ذهن آنها ماندگار گردند.

- عنوان مشترک بعدی "تصویرگری علمی و آموزشی" است؛ تصویرگری علمی از دیرباز در کنار مطالب علمی تألیف‌شده دانشمندان، درجهت تشریح و فهم مطلب کاربرد داشته است و در این ایام هم همچنان کاربرد خود را حفظ کرده است. این عنوان درسی، روش‌های بیان این‌گونه تصاویر را آموزش می‌دهد.

- دیگر عناوین مشترک، واحدهای طراحی است که در تصویرگری از جایگاهی خاص برخوردار است، زیرا پایه و اساس این هنر می‌باشد و هنرمند با فراست و ظریف‌بینی خود میتواند طراحی پایه را درجهت هدف خود تغییر داده و شکلی کاریکاتوری یا کودکانه و تخیلی به آن دهد.

- واحدهای تئوری تاریخی نیز از دروس پایه و ضروری است که با عناوین تاریخ هنر و تاریخ تصویرگری مشترک است؛ هنرمند با بررسی و پژوهش و مطالعه تاریخی، درک بهتری از مفاهیم پیدا کرده و می‌تواند با تصور و تخیل خود در هنگام خلق اثر، از آگاهی تاریخی که به‌دست آورده استفاده کند و انتقال صحیحی از مفاهیم داشته باشد.

- تصویرگری سرمقاله، روزنامه، نشریات و تبلیغات؛ در این روزگار پرمشغله بسیاری از مخاطبان برای دریافت مطلب ترجیح می‌دهند که در کوتاه‌ترین زمان از بیشترین مطالب آگاهی پیدا کنند. تصویر در اینجا رابط بسیار خوبی میان متن و مخاطب می‌باشد و تصویرگر می‌بایست از تصویری صحیح و تأثیرگذار استفاده کند.

در حیطه به‌کارگیری فارغ‌التحصیلان در بازار کار معمولاً دانشگاه‌ها فرصت‌هایی را در طول دوره تحصیل برای ارائه آثار داشجویان مهیا می‌کنند؛ از قبیل انتشارات آثار و مقالات دانشجویان در نشریات دانشگاه، برگزاری نمایشگاه، درجریان قراردادن دانشجویان از فراخوان‌ها و برگزاری نشست‌های علمی و پژوهشی که تمام این اقدامات در معرفی دانشجویان و ایجاد پل ارتباطی میان آنها و مشاغل بی‌تأثیر نخواهد بود.

- تفاوت‌ها

در عناوینی مشاهده می‌شود که بیانگر علت طول تحصیل بیشتری در آکادمی هنر سانفرانسیسکو است. آنچه به‌عنوان تفاوت از آن یاد می‌شود، وجود مجموعه واحدهای درسی تخصصی در مدرسه تصویرگری سانفرانسیسکو می‌باشد. به نظر می‌رسد که این مدرسه با تدوین واحدهای درسی بیشتر و تخصصی‌تر (که البته طول دوره تحصیل را زیاد کرده و شاید موجب اتلاف وقت دانشجو شود)، می‌تواند موجب حرفه‌ای‌تر شدن هنرمندان شود. واحدهایی مانند: طراحی فیگور ملبس، نقاشی دیجیتال، طراحی سر، طراحی شخصیت برای کتاب کودک، تصویرگری فانتزی، فیگورهای تخیلی و گرافیک داستانی. دیگر آن که این مدرسه واحدهای بیشتری را به طراحی دیجیتال و استفاده از این تکنولوژی اختصاص داده است.

از اهم ضروریات، ارتباط دانشکده‌های هنر با صاحبان صنعت و کمپانی‌ها در سطح وسیع‌تری است که این امر می تواند تاحدی تأمین‌کننده آینده شغلی دانشجویان باشد. در دانشگاه‌های کشور ما نیاز به فعال‌ترشدن دارد. همین‌طور بهره‌برداری از یافته‌های علمی حوزه‌های روان‌شناسی آموزشی که نقش تصویر همزمان با متن را درجهت یادگیری خلاق زمینه‌های تخصصی گوناگون اثبات کرده است. انسان‌ها مطالب شنیداری و دیداری را جداگانه موردپردازش قرار می‌دهند. این مفروضه، روندی طولانی را در روان‌شناسی شناختی طی کرده و درحال حاضر نیز با نظریه رمزگذاری دوگانه پایویو (کلارک و پایویو، ۱۹۹۱، پایویو ۱۹۸۶) و الگوی حافظه فعال بدلی هم‌خوانی دارد (مایر، ۱۳۸۴: ۵۳ و ۵۴). درصورت برخورداربودن از منابع‌شناختی لازم، این امکان برای فراگیران وجود دارد تا اطلاعاتی را که در وهله اول در معرض یکی از کانال‌ها قرار می‌گیرد، در معرض کانال دیگر نیز قرار دهند (همان: ۵۵). «سیستم پردازش اطلاعات انسان از کانال دوگانه برای پردازش‌های دیداری/ تصویری و شنیداری/ کلامی برخوردار است. هریک از این کانال‌ها ظرفیت محدودی دارد. همچنین یادگیری فعال، مستلزم به‌کارگیری مجموعه‌ای هماهنگ از فرایندهای شناختی درطول یادگیری است. انتخاب کلمات متناسب از متون یا گفتار ارائه‌شده، انتخاب تصاویر مرتبط از مثال‌های تصویری ارائه‌شده، سازماندهی کلمات و تصاویر انتخابی به‌شکلی منسجم و تلفیق بازنمایی‌های دیداری و کلامی با دانش پیشین افراد، جزء پنج مرحله موجود در یادگیری چندرسانه‌ای می‌باشد.» (همان: ۴۷) بنابراین هر دو فضای آموزشی دانشگاهی مورد بررسی، نیاز به اعتنای بیشتری در زمینه تخصصی‌کردن ابعاد اجتماعی و علمی خود دارند.

شباهت‌ها و تفاوت‌های دو نظام و برنامه درسی آموزش دانشگاهی تصویرگری ایران و آمریکا

جدول ۴. تفاوت‌های دو نظام آموزشی منتخب هنر تصویرگری در مقطع کارشناسی‌ارشد

		ایران (دانشگاه تهران)	آمریکا (آکادمی هنر انفرانسیسکو)
واحدهای ارائه‌شده	طول دوره	۲ سال	۳ سال
	تعداد واحد	۳۸	۶۳
	نقاشی دیجیتال	–	ü
	نقاشی سیاه قلم	–	ü
	پرسپکتیو	–	ü
	دوباره‌سازی کار اساتید	ü	-
	روش تحقیق	ü	-
	طراحی تخصصی تصویرگری	ü	-
	طراحی از طبیعت بی‌جان	-	ü
	گرافیک داستانی	-	ü
	طراحی فیگور ملبس	-	ü
	نقد و تحلیل تصویر	ü	-
	طراحی کاراکتر و طراحی برای انیماتورها	-	ü
	تمرینات حرفه‌ای برای تصویرگران	-	ü
	طبقه‌بندی مفاهیم بین فرهنگی	-	ü
	طراحی سر	-	ü
	مطالعات هدایتی	-	ü
	پایان‌نامه	ü	–

(نگارندگان)

جدول ۵. شباهت‌های دو نظام آموزشی منتخب هنر تصویرگری در مقطع کارشناسی‌ارشد

		ایران (دانشگاه تهران)	آمریکا (آکادمی هنر انفرانسیسکو)
واحدهای ارائه‌شده	تاریخ هنر/ تصویرگری	ü	ü
	تصویرگری سرمقاله، جراید، نشریات	ü	ü
	طراحی کتاب کودک	ü	ü
	آموزش تکنیک‌های تصویرگری	ü	ü
	تصویرگری علمی آموزشی	ü	ü
	تصویرگری، تکنیک، مفهوم، فنون تصویرگری	ü	ü
	تصویرگری فرهنگی	ü	ü
	واحدهای اختیاری	ü	ü

منبع: (نگارندگان)

نتیجه‌گیری

طی سال‌های گذشته، مقالات و کتاب‌هایی به چاپ رسیده که تمرکز خود را بر روی مسئله آموزش هنر و چگونگی کم و کیف آن گذاشته‌اند؛ و یا مقالاتی با موضوع بررسی تاریخچه آموزش هنر در ایران و جهان تدوین شده‌اند که مطالعه و تدقیق در آنها خالی از لطف نخواهد بود. اما درخصوص مطالعات تطبیقی بر روی رشته‌های خاصی چون تصویرگری و جستجوی راهکارهایی به‌منظور بهبود و همگام‌کردن این رشته با پیشرفت‌های فناوری مطابق نیاز مخاطبان امروز پژوهشی صورت نگرفته است. حاصل سخن اینکه هدف از این بررسی و تحقیق، یافتن اطلاعاتی جهت بهبود هنر تصویرگری و بهترشدن شرایط حرفه‌ای تصویرگران می‌باشد. باتوجه‌به نقاط قوتی که در حرفه تصویرگری در ایران وجود دارد و آثاری که تصویرگران خلق می‌کنند، بسیاری از آنها شایستگی راهیابی به مسابقات تصویرگری جهانی را یافته و موفق به کسب جوایزی گردیده‌اند. بسیاری از کتاب‌های منتشرشده وجود دارد که دارای تصاویری زیبا و جذاب هستند و قابلیت ماندگاری در ذهن را دارند؛ اما نمی‌توان به این توانایی‌ها بسنده کرد و همچنان باید درصدد رفع مشکلات احتمالی بود؛ تا عرصه را برای هنرنمایی و خلق آثار هنرمندان گسترش داد.

مطالعات انجام‌شده در این تحقیق، درباره آموزش هنر تصویرگری در دانشگاه‌های ایران و دانشگاه هنر سانفرانسیسکو حاکی از این است:

۱. افزایش واحدهای طراحی تخصصی تصویرگری (طراحی فیگور ملبس، طراحی سر (سردیس))، طراحی از طبیعت بی‌جان، طراحی کاراکتر) و همچنین تصویرگری دیجیتال، کارآیی حرفه‌ای تصویرگران کشورمان را بعد از فارغ‌التحصیلی بالا خواهد برد چراکه امروز، روزگار کامپیوتر و بازی‌ها و فیلم‌هایی است که با این ابزار ساخته می‌شوند و حتی بسیاری از فعالیت‌های تجاری، معرفی کالاها و تبلیغات صفحات وب را برعهده دارند.

۲. این نتیجه، مستلزم به‌روزبودن امکانات و تجهیزات دانشگاه‌ها و به‌کارگیری آخرین نرم‌افزارهاست تا با دانش بنیادی و نظری بخش‌های مختلف هنر، سهولت و سرعت اجرای بهینه آثار نیز تأمین شود.

۳. با الحاق واحدهای درسی مانند تصویرگری دیجیتال، به‌منظور کسب مهارت دانشجویان در به‌کاربستن و استفاده از آخرین تکنولوژی‌های روز دنیا و دستیابی به تکنیک‌های جدید اجرایی و ایجاد تصاویری خلاقانه تاحد زیادی نقیصه حاصل از عدم به‌روزرسانی برنامه آموزشی رشته تصویرگری جبران خواهد شد.

۴. در نظام آموزشی هر دو دانشگاه بایستی نظریه‌های یادگیری که درپی آزمون‌های متعددی به‌دست آمده است، به کارگرفته شود تا در زمینه چگونگی تلفیق تصویر با متن یا گفتار و انیمیشن با متن، علمی و مؤثر عمل شود.

۵. درپی تعامل دوسویه میان دانشگاه، صنایع و ناشرین، دانشجویان می‌توانند در زمان تحصیل با بازار کار آشنا شده و آینده شغلی آنها از تضمین بیشتری برخوردارشود. پس چه بهتر که هنرمندان، توانایی اجرای آثار خود را با فناوری جدید داشته باشند و آثاری زیبا درجهت جذب مخاطب بیافرینند.

۶. درادامه دست‌یابی به نتایج مذکور، آنچه ضروری می‌نماید و پیشنهاد می‌شود که در پژوهش‌های بعدی موردبررسی قرار گیرد، بررسی امکان توسعه سایت‌های داخلی جهت معرفی رشته‌ها و درج توانایی دانش‌آموختگان جهت جذب دانشجویان غیرایرانی، همچنین به‌روزشدن شیوه‌ها و مهارت‌های آموزشی است که می‌تواند در کسب مهارت، رشد خلاقیت و کارآیی مبتنی‌بر دانش تفسیر دانشجویان رشته تصویرگری موثر واقع شود.

پی‌نوشت

1. Academi Of Art Universiti
2. School of Illustration
۳. سایت آکادمی هنر سانفرانسیسکو در صفحه دانشکده تصویرگری، مدارک و برنامه آموزشی خود را بدین‌شرح زیر می‌آورد: کاردانی AA ، کارشناسی BFA ، کارشناسی‌ارشد MFA؛ مدرک MFA مطالعات پیشرفته‌ای را برای دانشجویانی که مشتاق گذران دوره تصویرگری هستند فراهم می‌کند. واحدهای اختصاصی مدرکMFA شامل ۲۷واحد دروس اصلی، ۱۸واحد

مطالعات هدایتی، ۱۲واحد کارشناسی‌ارشد هنرهای آزاد، ۶واحد اختیاری -مجموع ۶۳واحد؛ در مجموع طی سه سال (۶ ترم) عناوین درسی به شکل سال اول ۲۱ واحد، ترم اول ۱۲ واحد، ترم دوم ۹ واحد گنجانده می‌شود. دروس ترم اول: نقاشی سیاه قلمChiaroscuro ، طراحی فیگور ملبسClothed Figure Drawing ، نقاشی از طبیعت بیجانStill Life Painting ، تاریخ هنر و طبقه‌بندی زیبایی‌شناسی Art Historical Awareness & Aesthetic Sensitivity category. دروس ترم دوم: گرافیک داستانی ۱ یا تصویرگری، تکنیک، مفهومThe Graphic Novel 1, OR Concept, Technique and Illustration ، طراحی کراکتر و طراحی برای انیماتورها یا مفاهیم پایدار فیگوراتیو Character Design & Drawing for Animators, oR Sustained Figurative Concepts،طراحی کاراکتر برای کتاب کودکCharacter Design for Children's Book ، طراحی سرHead Drawing (سال دوم ۲۴ واحد شامل ترم سوم ۱۲ واحد، ترم چهارم ۱۲ واحد). دروس ترم سوم: پرسپکتیو برای تصویرگرانPerspective for Illustrators، گرافیک داستانی ۲ یا تصویرگری سرمقالهThe Graphic Novel 2: Children's Book Illustration, OR Editorial Illustration، نقاشی دیجیتالDigital Painting، طبقه بندی مفاهیم بین فرهنگی.Cross Cultural Understanding category. دروس ترم چهارم: واحد پیشنهادیElective By Advisement Course ، مطالعات هدایتیDirected Study ، مطالعات هدایتی Directed Study، واحد اختیاریGraduate Liberal Arts Elective (سال سوم ۱۸ واحد شامل ترم پنجم ۹ واحد، ترم ششم ۹ واحد). دروس ترم پنجم: واحد اختیاریElective By Advisement Course ، مطالعات هدایتیDirected Study ، مطالعات هدایتیDirected Study .دروس ترم ششم: مطالعات هدایتی Directed Study، مطالعات هدایتی Directed Study، تمرینات حرفه‌ای برای تصویرگران Professional Practices for Illustrators

۴. منظور واحدهای کارگاهی است.

5. bit map
6. ational Geographic
7. Wall Street Journal
8. American Greetings
9. Pixar
10. IDW
11. Dreamworks
12. Marvel Comics
13. DC Comics
14. Dark Horse
15. Marvel Entertainment

منابع و مآخذ

- آیت‌اللهی، حبیب‌الله (۱۳۸۴). **شیوه‌های مختلف نقد هنر**. تهران: سوره مهر.
- شباهنگی، جلال و محسن حسن‌پور (۱۳۸۴). **مبانی تصویرگری**. تهران: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران.
- دروکر، الینا (۱۳۸۸). از هنر آوانگارد تا تصویرگری دیجیتالی (کولاژ در کتاب‌های مصور نوردیک)، **کتاب ماه کودکان و نوجوانان**. ترجمه فرشته فرمانی، (۱۴۸). ۱۰۴-۱۰۰.
- رهبرنیا، زهرا (۱۳۷۶). مقایسه جایگاه تصویرگری ایران در قدیم و درحال حاضر، **جلوه هنر**. (۸ و ۹). ۳۸-۲۵.
- _____ (۱۳۸۵). **هنر تصویرگری ایران معاصر در تعامل با مخاطبین**. رساله دکتری، تهران: دانشگاه الزهرا (س).
- چراغ‌چشم، عباس (۱۳۸۶). بررسی تأثیر شیوه‌های تدریس مبتنی‌بر تکنیک‌های خلاقیت در آموزش و یادگیری دانش‌آموزان، **دوفصلنامه تربیت اسلامی**. (۵). ۳۶-۷.
- نقره‌کار، عبدالمجید؛ مظفر، فرهنگ و دیگران (۱۳۸۸). پیمایش در تبیین اصول طراحی فضاهای آموزشی کودکان، **دوفصلنامه آرمانشهر**. (۲). ۷۴-۶۷.
- غلامی، خلیل و اسدی، محمد (۱۳۹۲). تجربه حرف‌های اساتید در ارتباط با پدیده تدریس اثربخش در آموزش عالی، **دوفصلنامه نظریه و عمل در برنامه درسی**. (۲). ۵-۲۶.
- ریچارد ای، مایر (۱۳۸۴). **یادگیری چند رسانه‌ای**. ترجمه مهسا موسوی، تهران: مؤسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی.
- URL 1: http://www.academyart.edu/illustration-school/index.html. (access date: 2014/10/05).
- URL 2: http://www.msrt.ir/fa/prog/ApprovedCourses/511--m-2.pdf (access date: 2014/06/15)